

Tibetaanse boeddhisme (zie *lamaisme) vele varianten bestaan en die een dode voorgelezen wordt om hem door de verschillende stadia van het Bar-do te leiden, tot een gunstige wedergeboorte te voeren of tot het nirwana te brengen.

VERT. *Il libro tibetano dei morti*, d. G. Tucci (1949); *The Tibetan book of the death*, d. W.Y. Evans-Wents (1971; Ned. vert. o.d.t. *Het Tibetaans dodenboek*, d. E.A. Rutgers, m. inl. d. B. van der Meer, ⁶1980); *Das Totenbuch der Tibeter*, d. F. Fremantle en Ch. Trungpa (²1977).

Tibetaanse mastiff, Middenaziatisch hondras uit de *dogachtigen. Hoofd groot met korte snuit, langharig, oren hangend. Tamelijk langbenig. Zwart met bruinrode aftekeningen, goudkleurig. Schofthoogte ca. 64 cm.

Tibetaanse spaniël, Tibetaans hondras uit de *gezelschapshonden, tamelijk hoogbenig, langharig. Normaal hoofd met tamelijk lange snuit. Hangende oren en lange, over de rug gedragen staart. Van de vele toegestane kleuren is de meest voorkomende goudrossig.

Tibetaanse taal, een taal die behoort tot de *Sino-Tibetaanse taalfamilie. Het Tibetaanse schrift is in de 7de eeuw op last van de tot het boeddhisme bekeerde koning Srong-bTsan sGam-po ontworpen. Het Tibetaanse schrift is in oorsprong en opzet een Indisch schrift, afgeleid van een vroege vorm van het Devanāgarī. Het klassieke Tibetaans is de taal van oude kanonieke boeddhistische teksten, veelal vertalingen uit het Sanskriet. In 826 voerde koning Khri-gTsong lDe-bTsan, beter bekend als Ral-pa-can, taalhervorming door, waarbij de spelling gestandaardiseerde werd en de syntaxis van de schrijftaal verdergaande sanskritisering onderging. De moderne schrijftaal is zeer behoudend van aard en verkeert nog altijd onder sterke invloed van de rijke traditie van het klassieke Tibetaans. Het gesproken Tibetaans is in de loop van de eeuwen sterk geëvolueerd, waardoor de uitspraak van bijv. het moderne Tibetaans in de hoofdstad Lhasa zeer sterk afwijkt van de uitspraak die door de spelling wordt gesuggereerd. Vele moderne Tibetaanse dialecten hebben zich tot toontalen ontwikkeld. Door vergelijking met het conservatieve schriftbeeld is nog altijd te zien hoe deze tonen zijn ontstaan door het samenvallen van beginmedeklinkers. De moderne Tibetaanse talen worden in zes dialectgroepen verdeeld:

- de conservatieve A-mDo-dialecten, gesproken in het uiterste noordoosten van het Tibetaanse taalgebied;
- de Khams-dialecten in het zuidoosten;
- de zuidelijke dialecten, waaronder het Dzongkha (rDzong-kha), de nationale taal van het koninkrijk Bhutan, en het hBras-Ijongs-sKad, de hoftaal van het voormalige koninkrijk Sikkim (in 1975 door India ingelijfd);
- de Centrale, ofwel dBus gTsang-dialecten van het Tibetaans, waaronder het dialect van de Tibetaanse hoofdstad Lhasa;
- de innoverende westelijke dialecten van Lahul, Spiti en Garhwal;

f. de archaische westelijke dialecten van sBal-ti, Bu-rig en La-dwags (Ladakh).

Tibetaanse terriër, Tibetaans hondras uit de *terriërs. Tamelijk langbenig; langharig. Middelmatic lang, niet te breed hoofd, hangende oren, over de rug gekrulde staart. Wit, zwart, goudkleurig, roomkleurig, grijs, zwart, of bont. Schofthoogte ca. 40 cm.

Tibetanen (Tibetaans: *Bod*), volk in Centraal-Azië, vnl. in Tibet en in de westelijke provincies van China, voorts in India (Jammu en Kashmir, Himachal Pradesh), in Nepal, Sikkim en Bhutan. Hun totale aantal wordt geschat op ruim 6 miljoen; ca. de helft hiervan woont binnen de Chinese Volksrepubliek, waar zij *Xizang* worden genoemd. De Tibetanen zijn mongoliden; in het zuidoosten domineren Tibeto-Birmaanse, in het zuiden Sinide kenmerken. Hun taal behoort tot de Indochinese talen (zie *Tibetaanse taal), hun religie is een gewijzigde vorm van het boeddhisme, het *lamaisme, dat hun oorspronkelijke *Bon-religie grotendeels heeft verdrongen. Sociaal waren de Tibetanen traditioneel gestratificeerd in adel, handelars, boeren en nomadisch levende herders, met ernaast (en in zekere zin erboven) de numeriek sterke groep van lamapriesters en monniken. Na de bezetting van Tibet door de Chinezen week de geestelijke leider, de *dalai lama, uit naar India.

LIT. Ch. Bell, *The people of Tibet* (1928); M. Herrmanns, *Die Nomaden von Tibet* (1949); R.A. Stein, *Tibetan civilization* (1962).

Tibeto-Birmaanse talen, zie *Sino-Tibetaanse talen.

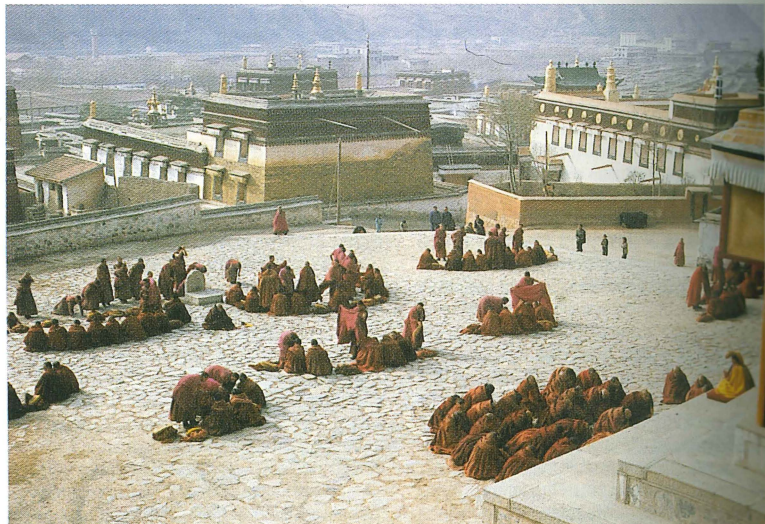
Tibetwol, zowel de aanduiding voor *kunstwol herwonnen uit lichte ongevolde strijkgarens of kamgaren damesstoffen, als de benaming voor wol afkomstig van geiterassen uit Tibet; deze laatstgenoemde wolsoorten van tamelijk korte stapel zijn over het algemeen fijn en zacht

en worden toegepast in sjaals of, gemengd met schapewol, in kamgaren weefsels.

tibia (Lat., = scheenbeen), oorspronkelijk een benen fluit, was bij de Romeinen het rietbladinstrument dat de Grieken *aulos noemden. In later tijd werden ook andere fluiten wel met deze naam aangeduid.

Tibullus, Albius (ca. 55 v.C. – Rome? 19 v.C.), Latijns dichter, behoorde tot de literaire salon van Valerius Messalla Corvinus. Het *Corpus Tibullianum* omvat vier boeken, waarvan alleen de eerste twee zeker van Tibullus zijn. Afgezien van enkele gelegenheids- en pastorale gedichten bevatten zij liefdeselegieën over Delia en, nadat deze hem in de steek had gelaten, over Nemesis (beide namen zijn pseudoniemen). Zij verraden een weinig agressief temperament, afkerig van geweld en oorlog. Hierdoor en doordat Tibullus in zijn poëzie minder naar geleerdheidsvertoon en meer naar directe uitdrukking streeft dan de andere aanhangers van de Alexandrijnse richting, spreekt hij meer aan dan Propertius, met wie hij de belangrijkste vertegenwoordiger van de Latijnse liefdeselegie is. In het derde boek zijn de elegieën overgeleverd van een zekere Lygdamus op zijn geliefde Naea. Het vierde begint met een loflied op Messalla en omvat verder o.m. elegieën waarin de liefde van de dichteres Sulpicia, een nicht van Messalla, tot de jongeling Cerinthus wordt bezongen. De gedichten van Sulpicia verdienen bijzondere aandacht; ze zijn kort van omvang, oprecht en eenvoudig, zonder gebruik van enig mythologisch apparaat.

UITG. d. J.P. Postgate (1915), d. R. Helm (1958; m. Duitse vert.), d. M. Ponchont (1961; m. Fr. vert.); d. F.W. Cornish, *Catullus, Tibullus and Pervigilium Veneris* (1962; m. Eng. vert.); G. Luck, *Properz, Tibull, Elegien* (1963; m. Duitse vert.); d. F.W. Lenz en G.C. Galinsky (1971).

△ **Tibetanen**: Tibetaanse monniken van het Labrang-klooster in Xiahe in de Chinese provincie Gansu. Het klooster is een van de zes grootste kloosters van de Ge-lug-pa, de zgn. sekte der geelmutsen.